

בית המקדש הראשון- אירועים היסטוריים

דוד כובש את ירושלים והופך אותה לבירת הממלכה המאוחדת

דוד היה המלך השני של ישראל. דוד כבש את ירושלים מהיבוסים.

כבוש ירושלים מתאר בספר שמואל ובספר "דברי הימים"

קראו את הפסוקים בדברי הימים [דברי הימים א פרק י"א]:

[ד] וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל-יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם הַיָּא יְבוּס וְשָׁם הַיְבוּסִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ
[ה] וַיֹּאמְרוּ יֹשְׁבֵי יְבוּס לְדָוִד לֹא תָבֹא הִנֵּה וַיִּלְכְּדוּ דָּוִד אֶת-מִצְדַּת צִיּוֹן
הַיָּא עִיר דָּוִד [ו] וַיֹּאמֶר דָּוִד כָּל-מִכָּה יְבוּסִי בְּרֹאשׁוֹנָה יִהְיֶה לְרֹאשׁ
וּלְשָׂר וַיַּעַל בְּרֹאשׁוֹנָה יוֹאֵב בֶּן-צְרוּיָה וַיְהִי לְרֹאשׁ [ז] וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמִּצְדָּה
עַל-כֵּן קָרְאוּ-לוֹ עִיר דָּוִד [ח] וַיִּבֶן הָעִיר מִסְבִּיב מִן-הַמְּלֹאָה וְעַד-הַסְּבִיב
וַיֹּאֲב יַחֲיָה אֶת-שָׂאֵר הָעִיר.

דוד הופך את ירושלים לעיר הבירה של ממלכת ישראל.

דוד בונה לעצמו ארמון בירושלים ומעלה את ארון הברית לירושלים.

אחר כך דוד רוצה לבנות לה' מקדש בירושלים. ה' שולח את נתן הנביא לומר לדוד: "אתה לא תבנה לי בית המקדש. הבן שלך יעשה את זה".

משימות:

1. קראו בספר שמואל ב' פרק ז', פסוקים יא- יז. כבו בשפה שלכם את תוכן הקטע.

התבוננו בסרטון "כיצד כבש דוד המלך את ירושלים" [מכון מגלי"ם].

2. תארו בשפה שלכם את כבוש ירושלים על ידי דוד.

3. הכינו ציורי קומיקס בחמשה שלבים:

היבוסים לועגים לדוד, דוד מחפש מתנדב לעלות בצנור, יואב בן צרויה חודר לעיר, יואב פותח את השערים, חילי דוד חודרים לעיר וכובשים אותה.

שלמה בונה את בית המקדש בירושלים

לדוד היו כמה בנים. שלמה היה הבן שמלך אחריו.

שלמה המלך היה מפורסם בחוכמתו. תקופת מלכותו היתה תקופה של רווחה ושגשוג בממלכת ישראל. שלמה בנה את ירושלים וחיזק אותה. על הר המוריה הוא הקים את ארמון המלך ואת בית המקדש. בית המקדש היה בנוי מקירות אבן ותקרת עצי ארזים. הקירות צופו מבפנים בארזים וקושטו בקישוטי זהב. חלק מהקירות היו מצופים בזהב.

בית המקדש עמד בתוך חצר. בחצר עמד מזבח העולה והכיור.

מבנה בית המקדש היה מורכב משלושה חלקים:

אולם - שהיה המבוא למקדש

היכל - שהיו בו שולחן לחם הפנים, מזבח הקטרת ומנורת הזהב.

דביר - שעמד בו ארון הברית. בארון הברית נישמרו לוחות הברית.

לצורך הבניה של בית המקדש, שלמה גייס כ-150,000 פועלים. שלמה נעזר במומחי בניה ואומנים מצידון. בניית המקדש נמשכה שבע שנים.

חנוכת המקדש החלה בערב יום כיפור ונמשכה עד סוכות. בית המקדש נחנך בהתכנסות של כל ישראל, העברת כלי הקדש מאוהל מועד לתוך המקדש, תפילה של שלמה והקרבת כ-140,000 קרבנות.

אחרי חנוכת המקדש, ה' מתגלה אל שלמה ואומר לו: "אם תעבוד אותי כמו דוד אביך - מלכות בית דוד תעמוד לעולם. אם תעזוב את דרכי - בית המקדש ייהרס וישראל יצאו לגלות"

בצעירותו - שלמה עבד את ה'. בסוף ימיו, הוא עזב את ה' והתחיל לעבוד עבודה זרה.

משימה:

צפו ב"סיור וירטואלי בבית המקדש הראשון". צירו את מקדש שלמה.

הממלכה מתפלגת ל"יהודה" ו"ישראל"

אחרי ששלמה מת- עם ישראל התחלק לשתי ממלכות: **ממלכת יהודה וממלכת ישראל.**

משימות:

1. **חלקת הממלכה היתה עונש מה'- כששלמה היה צעיר הוא**

עבד את ה'. בסוף ימיו הוא עזב את ה'.

קראו בספר מלכים א' פרק י"א פסוקים א- י"ב.

כתבו מהו החטא של שלמה ומהו העונש שהוא קיבל.

2. לבן של שלמה קראו "רַחֲבֵעַם". למתנגד שמרד בו קראו

"ירבעם". הנביא אחיה השלוני אמר לירבעם שהוא ימלוך על עשרה שבטים מישראל.

קראו מלכים א פרק י"ב פסוקים א- כ'. כתבו על האירוע שבגללו התפלגה הממלכה.

3. הארוע שפילג את הממלכה לשנים קרה בטקס ההמלכה

של רחבעם בן שלמה

קראו במלכים א' פרק י"ב פסוקים א- כ. כתבו את מהלך האירועים שפלגו את עם ישראל.

4. סמנו את התפלגות הממלכה על "סרגל הזמנים"

ממלכת ישראל- ממלכתו של ירבעם בן נבט.

ירבעם בן נבט הופך להיות מלך של עשרה משבטי ישראל.
הוא רוצה לנתק בין השבטים שבממלכה שלו לשבטי יהודה ובנימין.
ירבעם בונה לממלכת ישראל עיר בירה חדשה.
ירבעם חושש שהמשך עבודת ה' בבית המקדש תאחד את העם
ותחזיר אותו למלכות בית דוד. הוא מחליט להרחיק את ישראל
מעבודת ה'

שאלות:

קראו בספר מלכים א' פרק י"ב פסוקים כ"ה – ל"ג

1. מה היתה עיר הבירה של ירבעם בן נבט?
2. למה ירבעם לא רצה שבני ישראל ימשיכו לשמר על חוקי ה'?
3. מה ירבעם עשה כדי להרחיק את שבטי ישראל מה' ולפלג בין שני חלקי העם?

ממלכת יהודה וממלכת ישראל

עם ישראל היה מחלק לשתי ממלכות: ממלכת יהודה וממלכת ישראל

ממלכת ישראל היתה בחלק הצפוני של ארץ ישראל. הממלכה הרכבה מהשבטים אפרים, זבולון, יששכר, אשר, נפתלי, דן, מנשה, גד וחלק משבט לוי. בהתחלה עיר הבירה שלה היתה שכם. בהמשך עיר הבירה היתה שומרון.

בממלכת ישראל לא היתה שושלת מלוכה יציבה ולאורך שנות קיומה משלו בה מלכים מ9 שושלות שונות.

המלך הראשון, ירבעם בן נבט, פעל לנתק את שבטי ישראל מעבודת ה' בבית המקדש. הוא הקים פסלים של עגלי זהב בדרום ובבית אל.

מלכי ישראל לא הלכו בדרכי ה' ועודדו פלחנים של עבודה זרה.

ה' שלח מספר נביאים למסור את דבריו למלכי ישראל. לעתים היו עמותים בין המלכים לנביאים. הספורים המפרסמים הם על הנביאים אליהו התשבי, אלישע בן שפט, מיכיהו בן ימלה ועוד.

ממלכת יהודה היתה בחלק הדרומי של ארץ ישראל. הממלכה הרכבה משבט יהודה, שבט בנימין וחלק משבט לוי.

המלכים ששלטו בממלכת יהודה היו כלם משושלת בית דוד. עיר הבירה שלה היתה ירושלים ובמרכזה עמד בית המקדש. ברב הזמן, לצד עבודת ה' בבית המקדש, הקריבו גם קרבנות בבמות. בתקופות רבות עבדו גם עבודה זרה.

חלק ממלכי יהודה שמרו על מצוות ה' ועשו את דבריו, אחרים עשו את הרע בעיני ה'. ה' שלח מספר נביאים למסור את דבריו למלכי יהודה. המפרסמים שבהם הם ישעיהו וירמיהו.

משימות:

1. הכינו טבלא שמסכמת את ההבדלים בין ממלכת יהודה לממלכת ישראל.

2. כתבו על עימות אחד בין נביא למלך אפשר לכתוב משהו שאתם זוכרים. אפשר גם לקרוא במלכים א' פרקים כ"א כ"ב.

מלחמות ופגיעה באוצרות בית המקדש

מסביב לארץ ישראל היו ממלכות גדולות. לעתים הממלכות האלו פלשו לשטח ממלכת יהודה, לעתים הם נאבקו זו בזו כשממלכת יהודה נמצאת באמצע.

במספר מקרים, אויבים פרצו לירושלים ובזזו את אוצרות בית המקדש.

במקרים אחרים מלכי יהודה לקחו בעצמם את אוצרות המקדש והשתמשו בהם.

משימות:

1. קראו במלכים א' פרק י"ד פסוקים כ"א – ל"א.

כתבו על המלחמה של פרעה שישק נגד רחבעם.

2. קראו ב מלכים ב' פרק י"ד פסוקים ח- ט"ו.

כתבו על המלחמה בין אמציה מלך יהודה ליהואש מלך ישראל. העזרו בפרשנים כדי להבין את המשל שיהואש אומר לאמציה.

3. קראו מלכים ב' פרק ט"ז פסוקים א-ט.

כתבו למה נתן אחז מלך יהודה את כלי המקדש לתיגלת פילסר מלך אשור.

4. קראו במלכים ב' פרק י"ח פסוקים י"ג – ט"ז.

כתבו למה נתן חזקיהו את אוצרות בית המקדש לסנחריב.

הצלת ירושלים מצבאו של סנחריב

חזקיהו מלך יהודה מחליט למרוד בסנחריב מלך אשור. סנחריב אוסף צבא עצום ויוצא לפעולת תגמול נגד הממלכות המורדות. חזקיהו מתכונן למלחמה. הוא מחזק את חומות ירושלים וחופר את נקבת השילוח כך שתספק מים לעיר בזמן מצור.

במקביל חזקיהו נותן קנס כספי גבוה לסנחריב במטרה לשכנע אותו לא לתקוף את ירושלים

למרות תשלום הקנס, צבאו של סנחריב עולה על ירושלים ושם עליה מצור.

משימות:

1. קראו במלכים ב' פרק י"ח פסוקים י"ז – ל"ז.

מה אומר רבשקה שר הצבא של סנחריב מלך אשור ליהודים המגינים על ירושלים?

2. קראו במלכים ב' פרק י"ט פסוקים א- ח.

איך מגיב חזקיהו לדברי רבשקה? מה אמר ישעיהו הנביא?

3. רבשקה עוזב את המצור על ירושלים כדי להלחם במלחמה

דחופה יותר במצרים. לפני זה הוא שולח מכתב אזהרה לחזקיהו. במכתב הוא חוזר על דבריו: "לא קיים אל שיכול להציל את עמו מצבא אשור":

חזקיהו מתפלל אל ה' ומבקש ממנו להציל את ישראל מיד ארם.

הנביא ישעיהו שולח אל חזקיהו נבואה שמסתיימת במילים:

" [לב] לְכֵן כֹּה-אָמַר ה' אֶל-מֶלֶךְ אֲשׁוּר לֹא יָבֹא אֶל-הָעִיר הַזֹּאת וְלֹא-יִרְהַב שָׁם חָץ וְלֹא-יִקְדְּמָנָה מִגֵּן וְלֹא-יִשְׁפֹּךְ עָלֶיהָ סִלְלָה [לג] בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר-יָבֹא בָּהּ יֵשׁוּב וְאֶל-הָעִיר הַזֹּאת לֹא יָבֹא נְאֻם-ה' [לד] וְגִנּוֹתַי אֶל-הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעַן וְלִמְעַן דָּוִד עַבְדִּי

[מלכים ב' פרק י"ט פסוקים ל"ב -ל"ד]

הצלת ירושלים מצבאו של סנחריב- המשך

נבואתו של ישעיהו מתגשמת מיד:

[לה] "וַיְהִי בַלַּיְלָה הַהוּא וַיֵּצֵא מֶלֶךְ הַ' וַיֵּךְ בְּמַחְנֵה אֲשׁוּר מֵאָה שְׁמוֹנִים
וּחֲמִשָּׁה אֲלֶף וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וְהָיָה כָּל־מִלְחָמָה מִתִּים [לו] וַיִּסַּע וַיֵּלֶךְ
וַיָּשָׁב סְנַחְרִיב מֶלֶךְ-אֲשׁוּר וַיֵּשֶׁב בְּנִינְוָה [לז] וַיְהִי הוּא מִשְׁתַּחֲוֶה בַּיָּם
נִסְרַף אֱלֹהָיו וְאֶדְרָמֶלֶךְ וְשַׂרְאֲצָר בְּנָיו הִכָּהוּ בַחֶרֶב וְהָמָּה נִמְלְטוּ אֶרֶץ
אֲרָרַט וַיִּמְלֶךְ אֲסַר-חַדָּן בְּנוֹ תַחְתָּיו".

[מלכים ב' פרק י"ט פסוקים ל"ה -ל"ז]

איך הסתיימו מצור סנחריב על ירושלים?

4. צפו בסרטון "מכון מגלי"ם על נקבת השלוח"

כתבו על חציבת נקבת השלוח על ידי חזקיהו.

גלות "עשרת השבטים"

מאז ימי רחבעם בן שלמה עם ישראל היה מפולג ל"ממלכת ישראל"
ו"ממלכת יהודה".

ממלכת ישראל היתה בחלק הצפוני של ארץ ישראל. הממלכה
הורכבה מהשבטים אפרים, זבולון, יששכר, אשר, נפתלי, דן, מנשה,
גד וחלק משבט לוי. עיר הבירה שלה היתה **שומרון**.

"ממלכת ישראל" היתה גדולה וחזקה יותר מ"ממלכת יהודה" אבל
היתה פחות יציבה- לאורך שנות קיומה משלו בה מלכים מ9 שושלות
שונות. מלכי ישראל לא הלכו בדרכי ה' והעם עבד עבודה זרה.

אחרי כ200 שנה כבשו האשורים את ממלכת ישראל והיגלו את
תושביה. על הגלות הזאת מספר בתנ"ך-

משימה:

קראו במלכים ב' פרק י"ז פסוקים א- כ"ד:

מה מסופר על גלות עשרת השבטים על הסיבות שגרמו לה?

נבואות חורבן

ההצלה המופלאה של ירושלים מידי סנחריב הרשימה מאד אנשי יהודה. הם הבינו שה' הציל את ירושלים מידי מלך אשור. הם הבינו שה' מגן על העיר שלו ועל העם שלו.

אנשי יהודה התחילו לחשוב שהמקדש יגן על ירושלים מכל פגע. המחשבה הזאת היתה מחשבה מוטעית-

המקדש הוא הביטוי לקשר של ה' לעם ישראל. למקדש יש משמעות רק כשעם ישראל מתנהג בצורה מתאימה לעם קדוש.

כאשר ישראל לא שומרים על חוקי התורה, עובדים עבודה זרה ולא מתנהגים בהגינות אחד אל השני- ה' לא מקבל את הקרבנות שהם מקריבים. כשהמלכים והכהנים והעם מושחתים- ה' לא רוצה את בית המקדש.

בסוף ימי בית המקדש הראשון, אנשי יהודה התנהגו בצורה לא מתאימה לעם קדוש:

במקדש הקריבו קרבנות אבל העם עבד עבודה זרה. היו הרבה מלכים שעבדו עבודה זרה. היו מקרים בהם הכהנים עבדו עבודה זרה בבית המקדש. האנשים לא שמרו את חקי התורה. העשירים וחזקים נצלו את החלשים.

ה' שלח לעם ישראל נביאים. הנביאים הזהירו את המלכים ואת העם: "אם לא תשנו את ההתנהגות שלכם- ירושלים תחרב, בית המקדש יהרס ואנשי יהודה יצאו לגלות". המלכים והעם העדיפו לא להקשיב לנביאים. הם העדיפו להאמין שה' לא ייתן להרוס את המקדש שלו ולהוציא את העם שלו לגלות.

ה' שלח את הנביא ירמיהו להזהיר את המלכים ואת העם. ירמיהו קרא לעם לחזר בתשובה. ירמיהו הזהיר את המנהיגים: "אל תמרדו במלך בבל! אם תעשו את זה הבבלים ינצחו אתכם, יהרסו את בית המקדש ויוציאו את כל העם לגלות". המלכים והעם לא שמעו לאזהרות של ירמיהו.

שאלה: באיזה אופן ההצלה המופלאה מידי סנחריב הזיקה לעם ישראל?

הכבוש הבבלי

המעצמות הגדולות באזור ארץ ישראל היו מצרים, ארם, ואשור. מדי פעם ממלכה אחת התחזקה על חשבון השנייה. לקראת סוף תקופת בית המקדש הראשון, הבבלים מנצחים את המצרים וארץ ישראל עוברת לשליטה בבליית. למרות האזהרות של ירמיהו הנביא- יהויקים מלך יהודה מחליט למרד בבבל:

משימה:

קראו במלכים ב' פרק כ"ד

1. תארו את המרידות של מלכי יהודה בבבל.
2. איך הגיבו הבבלים למרד?
3. מה קרה בירושלים?
4. מה קרה לצדקיהו מלך יהודה?
5. מה יה בסופה של ירושלים?
6. צפו בסרטון "הכבוש הבבלי וחרבן בית המקדש הראשון" של מכון מגלי"ם.

בנו דגם של חומה וכלי מצור.

רצח גדליהו בן אחיקם

נבוכדנצאר מלך בבל שלח את נבוזרדאן לשרוף את בית המקדש.
נבוזרדאן הרס את ירושלים ושבר את החומות שלה.
רבים מתושבי יהודה יצאו לגלות בבבל.
גם במצב הזה נשארה עוד תקווה:
חלק מתושבי יהודה עדיין נשארו בארץ ישראל. מלך בבל מינה את
גדליהו בן אחיקם לנציב [מושל] על יהודה.
גדליהו בן אחיקם היה בן למשפחת שפן- אחת המשפחות החשובות
בירושלים. הוא קרא לכל היהודים באזור לחזור ולהתיישב בערי יהודה
הנטושות.
המעשים של גדליהו היו יכולים להיות התחלה של שיקום ממלכת
יהודה אבל לא כולם תמכו בהם:
היו עמים באזור שלא רצו שהיהודים יחזרו ליישב את הערים
העזובות. היו אנשים בישראל שלא רצו שגדליהו יהיה מנהיג.
גדליהו בן אחיקם היה ממשפחה חשובה אבל לא משושלת בית דוד.
ישמעאל בן נתניה, שהיה מזרע המלוכה, קשר קשר עם מלך עמון.
הם החליטו לרצוח את גדליהו.
ישמעאל בן נתניה רצח את גדליהו פחות מחדשים אחרי שמונה
לנציב.
הרצח זעזע ויאש את אנשי יהודה. הם פחדו מאד מנקמה של מלך
בבל וברחו למצרים. הישוב היהודי בארץ ישראל נחרב לחלוטין.

משימות:

1. תארו בכתב את מהלך הארועים שהביאו לרצח גדליהו בן אחיקם.
2. מה היו ההשפעות של רצח גדליהו על הישוב היהודי בארץ ישראל?

3. למה, לדעתכם, קבעו יום אבל ביום בו גדליהו נרצח?

ימי אבל שנקבעו לזכר חורבן בית המקדש הראשון:

חורבן בית המקדש היה אסון דתי ולאומי. לזכר חורבן בית המקדש הראשון נקבעו שלושה ימי אבל:

עשרה בטבת: היום בו הצבא הבבלי החל במצור על ירושלים. עשרה בטבת נקבע ליום צום. ביום הזה אסור לאכול ולשתות. צום עשרה בטבת מתחיל בזריחת השמש ומסתיים בשקיעה.

תשעה באב: היום בו נהרס בית המקדש. תשעה באב נקבע ליום צום ואבל. בתשעה באב אסור לאכול ולשתות. בנוסף לאכילה ושתיה אסורים עוד ענוגים של הגוף [רחיצה, סיכה, נעילת הסנדל, תשמיש המיטה].

צום תשעה באב נמשך משקיעת החמה עד צאת הכוכבים ביום שלמחרת.

צום גדליה: היום בו נרצח גדליהו בן אחיקם ושארית הישוב יהודי נטשה את ארץ ישראל. נקבע ליום צום. ביום הזה אסור לאכול ולשתות. צום גדליה מתחיל בזריחת השמש ומסתיים בשקיעה.